

PROBUS BERKELLAND

17 APRIL 2025

EEN COMBINATIE VAN 3 LEZINGEN

1)ONGEVALLENONDERZOEK EL AL 1862

2)MEDIAHYPE

3)LANGDURIG EFFECT MEDIABERICHTGEVING

ENKELE ASPECTEN MET BETREKKING TOT HET ONGEVAL ONDERZOEK ELAL 1862

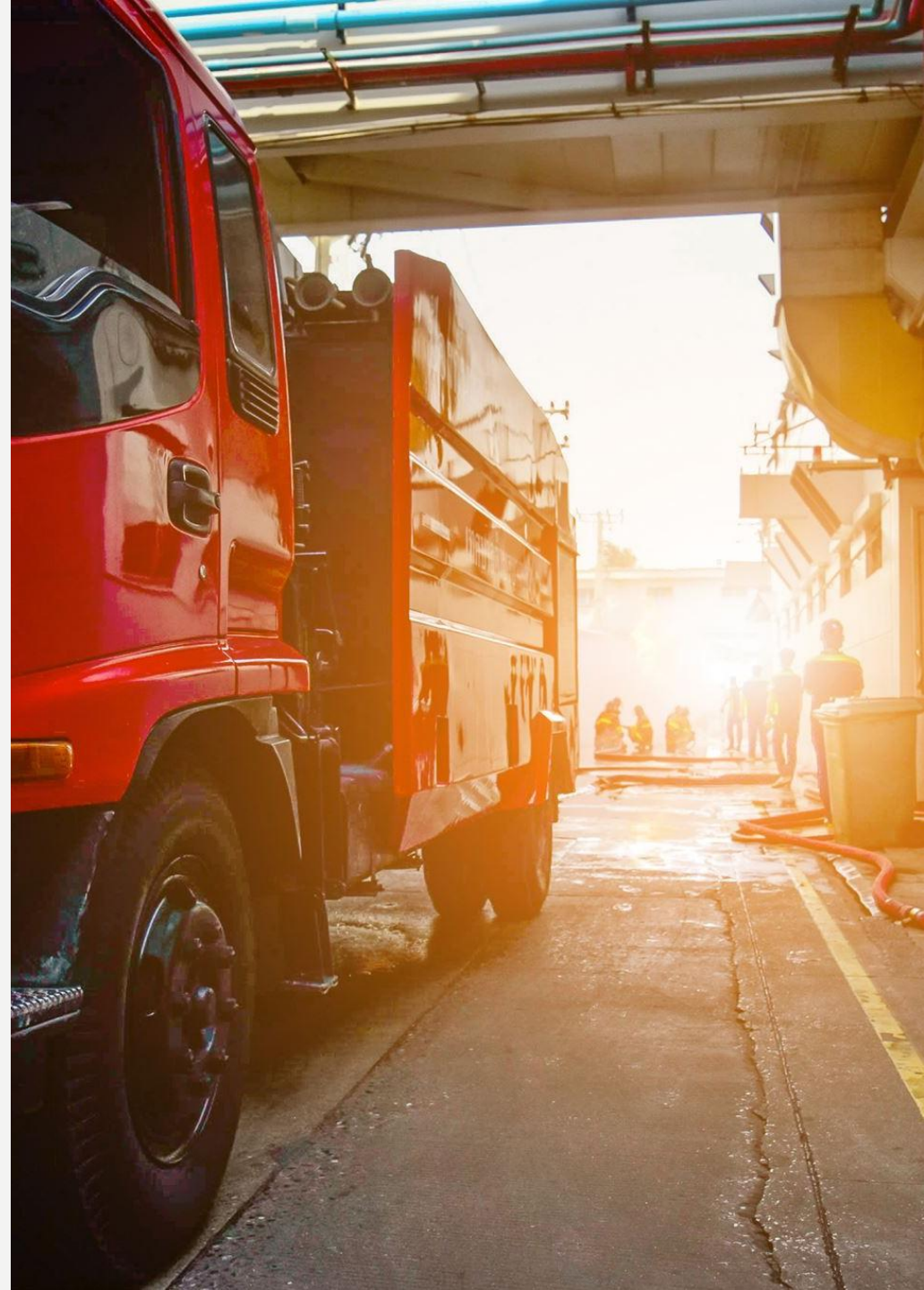
**ORGANISATIE,
VOORTSCHRIJDEND INZICHT....
VELE BETROKKEN PARTIJEN....**

**COMMUNICATIE
RAPPORT VAN VOORONDERZOEK
OPENBARE BEHANDELING
ONMOGELIJKHEID OM
COMPLEET TE ZIJN**

DE AVOND VAN DE RAMP

- Focus op brandbestrijding en redden van mensen
- Overleg over vooronderzoek
- Opvragen van documenten m.b.t. vracht / lading (gevaarlijke stoffen?)
- Eerste verkenningen van het rampterrein door BVOI met de politieheli: (!)
- Eerste informatie naar betrokken partijen (Boeing, ELAL, FAA, NTSB etc)
- Het wordt een ICAO Annex 13 type onderzoek (!)

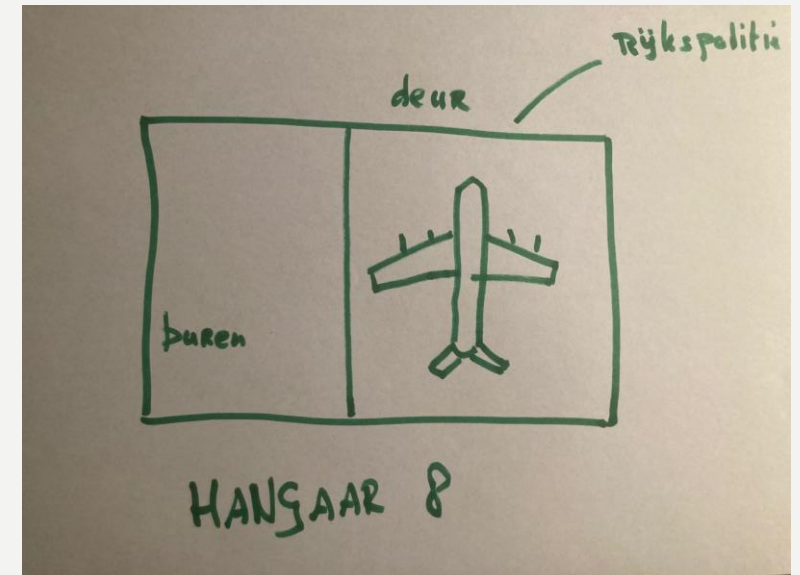
5 OKTOBER

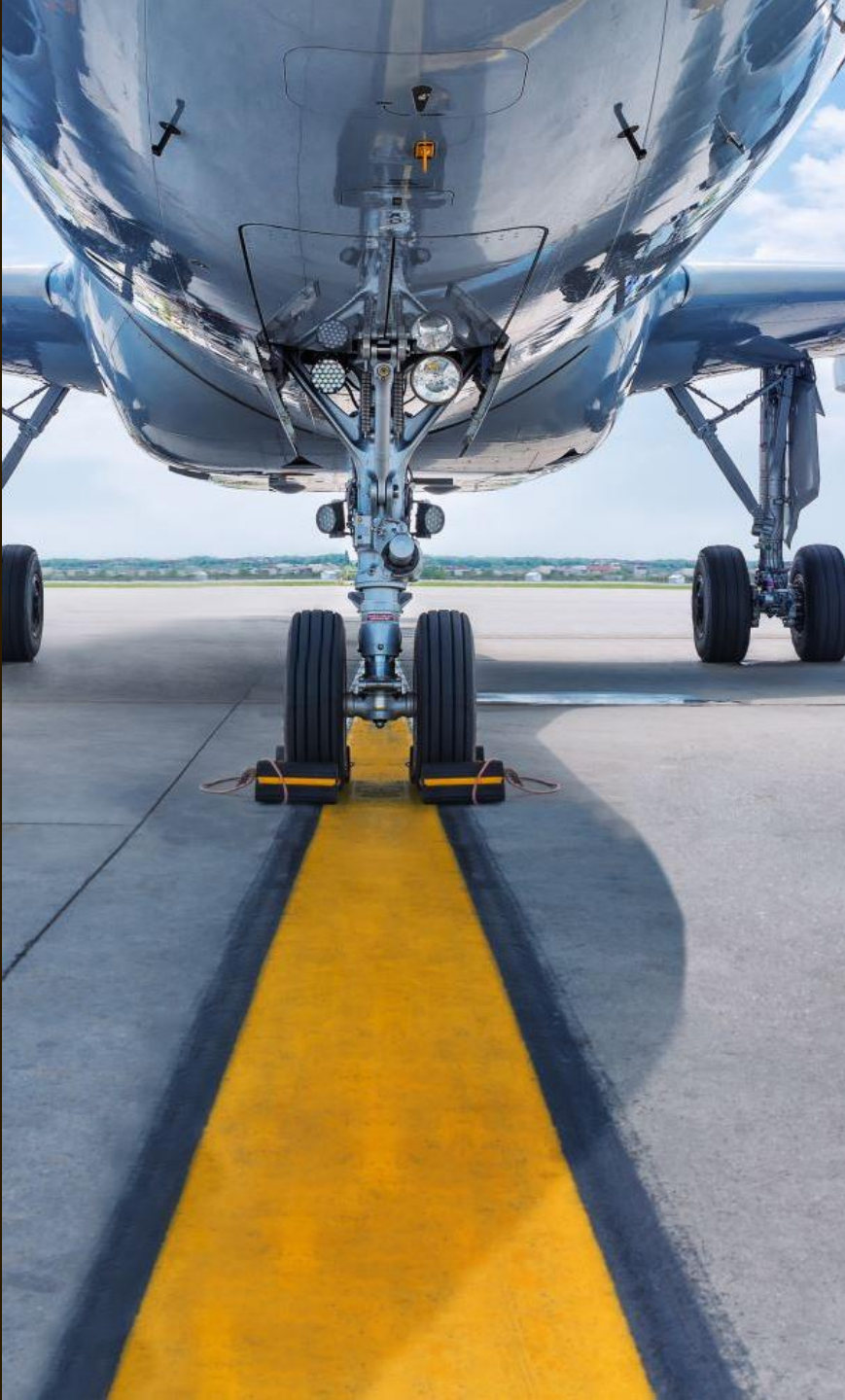
- Formatie van onderzoeksteam in Hoofddorp
- vliegtuigconstructie, motoren, vliegtuig-operatie, CVR- en DFDR uitlezing, vliegtuigprestatie, verkeersleiding, hydraulische systemen en 'whatever is needed'
- Aanwijzing van hangaar 8 als locatie voor ongevalenonderzoek
- Coördinatie vindt plaats vanuit Hoofddorp
- Zoeken naar motoren op Gooimeer
- In de loop van de dag beginnen onderdelen voor het wrakstuk onderzoek in H8 aangeleverd te worden

VANAF 6 OKTOBER

- Afvoer met vrachtwagens naar H8 en vuilstort (!)
- Spontaan aanleveren door politie
- Geen gespecialiseerd luchtvaart personeel naar rampplek
- Wel gespecialiseerd luchtvaart personeel in H8
- Veel expertise die zich belangeloos aanmeldt

‘INVLIEGEN’

- Luchtvaartmaatschappij ELAL
- Israelische Rijksluchtvaartdienst
- Vertegenwoordiging van de Israelische regering (commissie Lapidot)
- Vliegtuigfabrikant Boeing, motorfabrikant Pratt & Whitney
- Amerikaanse Luchtvaartdienst FAA, National Transport Safety Board
- Anderen die op een of andere manier betrokken waren:
- Koninklijke Luchtmacht, Rijkspolitie, Marechaussee, Brandweer Schiphol, KLM GWK's en laboratoria, gerechtelijk laboratorium, RIT, RLD/medewerkers, transportbedrijven, Nederlands Luchtvaart Laboratorium, KLM Vliegdienst en flight safety, KLM flight simulator afdeling

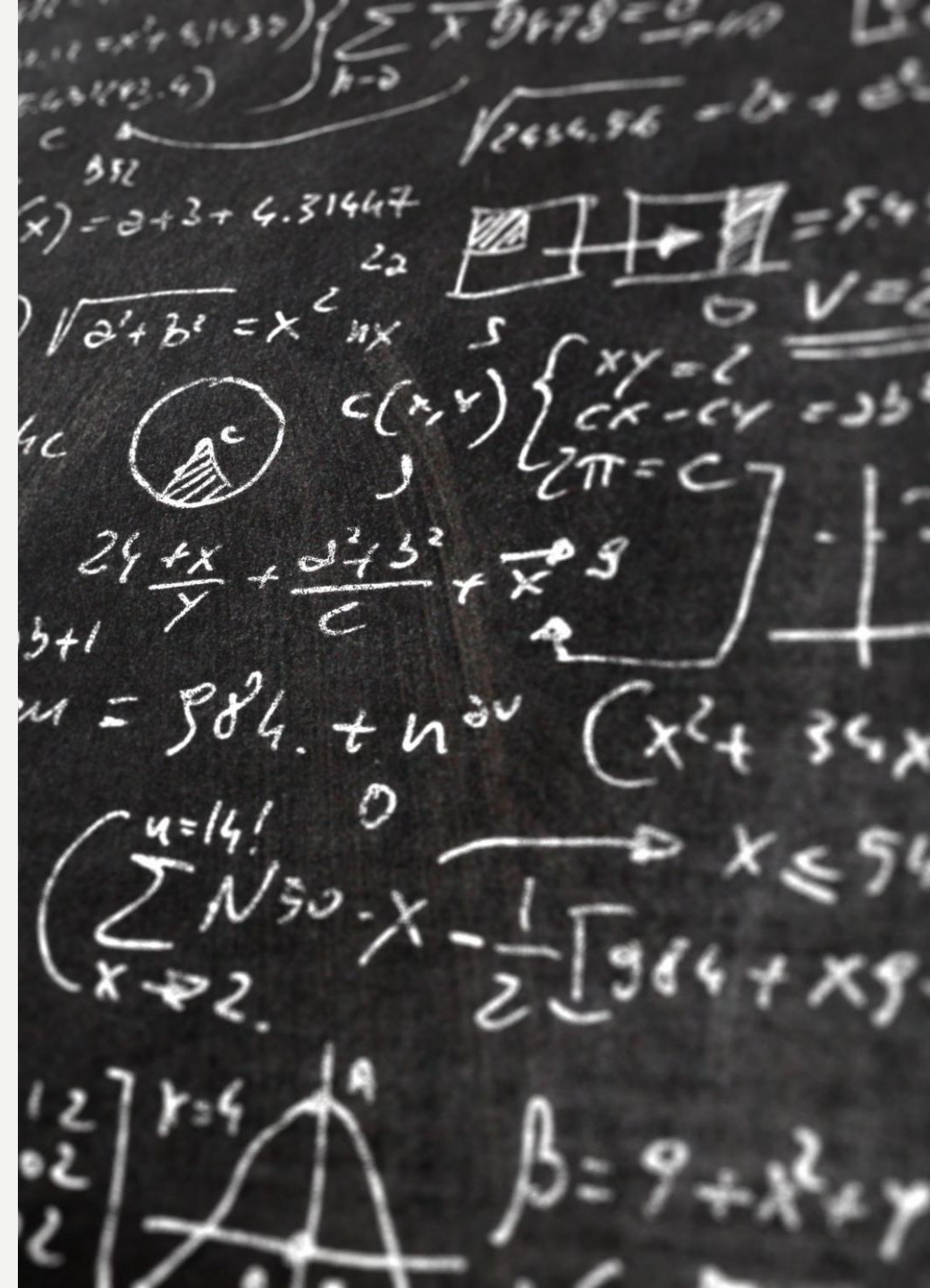
ORGANISATIE

- Dagelijkse briefing en debriefing onder leiding van vooronderzoeker
- Commissie Lapidot benoemt vertegenwoordigers die toezien op het hanteren van de procedures in diverse werkgroepen
- Besluit Burgermeester van Amsterdam dat de Bijlmer aan het eind van de week opgeruimd moet zijn

FASEN IN HET ONDERZOEK

- Fact-finding fase
- Analyse van de resultaten
- Bepalen van de meest waarschijnlijke oorzaak en formuleren aanbevelingen
- Schrijven van het rapport van vooronderzoek
- Behandelen van het rapport door RvdL en het bereiken van consensus en weergeven van eventuele afwijkende zienswijzen
- Tegelijkertijd: is de B747 wel veilig genoeg om te blijven vliegen?

7 OKTOBER

- Vondst Digital Flight Data recorder in H8
- Vondst eerste verarmd uranium balansgewichten in H8
- RLD personeel wordt gevraagd om op basis van vrijwilligheid alle verarmd uranium balansgewichten op de vuilstortplaatsen te vinden
- 3000 ton aan materiaal wordt 'omgekeerd'

RESULTATEN

- Er worden 'breekbouten' gevonden met vermoeidheidsverschijnselen
- Geen aanwijzingen voor terroristische aanslag
- Geen aanwijzingen voor vogelaanvaring
- Geen aanwijzingen voor defecten van de motoren
- **Maar:** inmiddels blijken er veel meldingen ontvangen te worden van B747's met scheefhangende motoren

VERDERE ANALYSE

- Hoe konden de bouten afbreken?
- Hoe gedroeg het vliegtuig zich?
- Vliegen over bewoond gebied in noodgevallen?

EINDRAPPORT

Uiteindelijk overeenkomst over de hoofdoorzaak van de ramp en over de manier waarop de bemanning de controle over het vliegtuig boven de Bijlmer was verloren

Behandeling rapport van vooronderzoek in het openbaar in oktober 1993 op advies van de top van VenW

Eindrapport februari 1994

Boeing committeert zich aan verbetering van de motorophanging van de 747 vloot

Er volgen vele aanbevelingen in het eindrapport, o.a. m.b.t. de veiligheid van omwonenden

CASE CLOSED?.....

ANDER PERSPECTIEF

- Vele getuigen voelden zich niet gehoord
- Hervatten vliegen op baan 27
- De Werkgroep Vliegverkeer Bijlmermeer stimuleerde een aantal journalisten in hun onderzoek om antwoorden te krijgen op hun vragen
- De door de vooronderzoeker georganiseerde voorlichting leidde bij journalisten tot de morele plicht om zelf op onderzoek te gaan en het ongeval met ooggetuigen te reconstrueren
- Samenwerking bewoners, journalisten, actiegroepen
- Politiek wordt betrokken
- Verontrustende krantenberichten leiden tot vragen over de lading en tot gezondheidsproblematiek leidt tot parlementaire enquête
- Rapport RvL blijft weinig van over

JOURNALISTIEK 'SPEURWERK'

Vermeend verbrand
verarmd uranium?

Lading: specifiek gevaar van
lading (DMMP kwam pas in
1998)?

Gezondheidsproblematiek?

Ontkenning van derde
rondje door de Raad voor
de Luchtvaart?

Mannen in witte pakken?

Mogelijk vervoer van
chemische of nucleaire
stoffen die onder een
proliferatie verdrag zouden
kunnen vallen?

Frustratie rondom niet
gevonden Cockpit Voice
Recorder

**Als de emotie hoog is
doen rationale
argumenten en
bewijsvoering er
eigenlijk niet meer toe**

PARADOX VAN PRUIS

- De B747 vloot kon in 1992/1993 blijven doorvliegen. In 2023 is de kans om te verongelukken 1 op 11 miljoen vluchten. In 1992 was dat minder, geschat ca 1 op de 5 miljoen vluchten. De B747 met fuse-pin perikelen was tijdelijk circa een factor 10-100 onveiliger, zeg maar 1 op de 100000 vluchten. Kans op 2-3 catastrofale ongelukken in nabije toekomst.....**publiek vertrouwt op expertise en oordeel overheid (RLD) en blijft vliegen**
- Verarmd uranium: geen enkel risico op verbranding in post-crash fire, geen fatalaties door verarmd uranium in luchtvaarthistorie. **Publiek vertrouwt overheid niet en 'de pleuris breekt uit'.**

Publiek kan risico's moeilijk beoordelen en vormt zijn mening op basis van .....emoties?

PARLEMENTAIRE ENQUETE 1999

- Kamer besluit direct tot een parlementaire enquête zonder degelijk vooronderzoek
- Goede medewerking van VenW mede ivm overbelasting ambtelijke apparaat
- Training personeel VenW
- Tijdens de verhoren verworden de getuigen tot 'verdachten' (woorden van socioloog Dr. Joris IJzermans)
- Resultaat o.a. het derde rondje is nooit gemaakt, de CVR is nooit in ons bezit gekomen en het belang wordt overschat voor het onderzoek, het verarmde uranium was geen majeur gevaar voor de volksgezondheid, de lading wordt bekend
- Politieke consequenties blijven uit en aanbevelingen worden uitgewerkt

PERSOONLIJK

Na 30 jaar nog steeds veel emoties waar media met selectieve info gebruik van maken

---

Vertrouwen is in de luchtvaartsector erg wezenlijk

Media kan feiten verkeerd uitleggen

Vreemde relatie met toeslagenaffaire om onbetrouwbare overheid te benadrukken

---

Hoe zit het met de betrouwbaarheid van de media?

Persoonlijk geen enkele moeite met het openbaar maken van alle archieven

MEDIA HYPE

DE ANATOMIE VAN EEN SCHANDAAL

ZIEK VAN DE RAMP OF VAN HET NIEUWS OVER DE RAMP?

MEDIAHYPE: BIJZONDERE AANDACHT VOOR EEN BEPAALD ONDERWERP IN DE MEDIA.

Normaal wordt het nieuws van verschillende kanten belicht. Er komen deskundigen aan het woord, ooggetuigen doen hun zegje, gezaghebbenden profileren hun mening en de feiten en bronnen worden minstens drie keer gecheckt.

Bij mediahypes gaat dit anders.

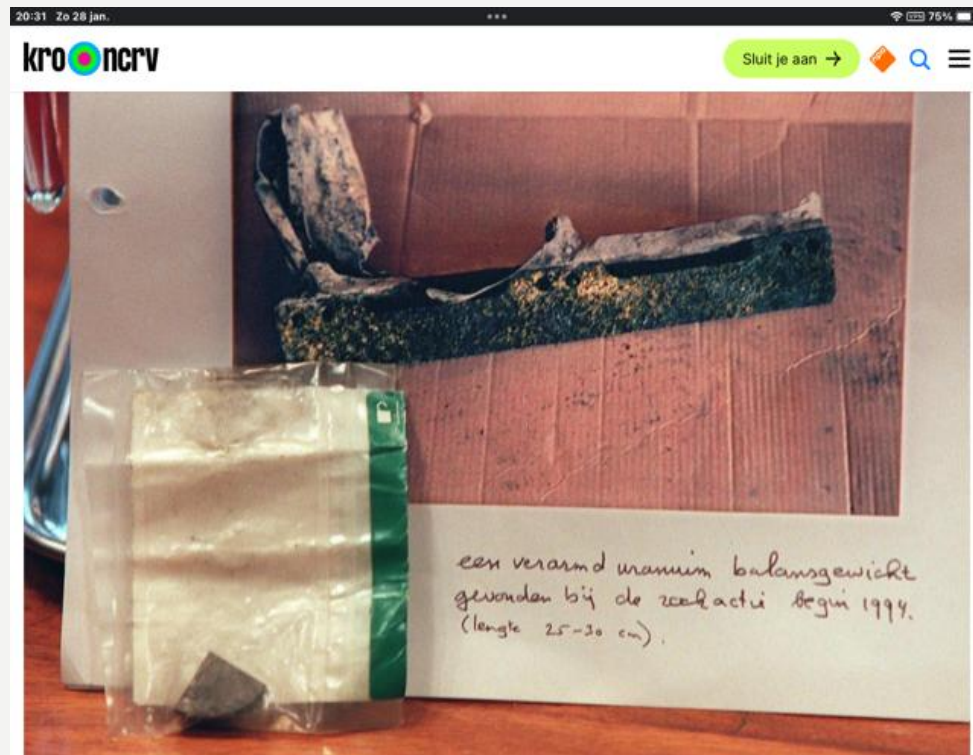
WAAROM INTERESSE?

- ONDERZOEKER IN VliegRAMP BIJLMERMEER IN 1992
- VONDST VERARMD URANIUM
BALANSGEWICHTEN 3^E DAG NA ONGEVAL
- CONDITIE: VRIJWEL ONBESCHADIGD
- VERBRANDT NIET IN EEN POST CRASH FIRE
(22 VAN 41 GEVALLEN VAN 64 HULL LOSSES).
- CA 152 KG: NOOIT TERUG GEVONDEN
- GEEN RISICO VOOR DE
VOLKSGEZONDHEID.... (RVDL EN MIN VROM)
- WEL EEN RISICO ALS JE DAT NIET
ZORGVULDIG COMMUNICEERT?

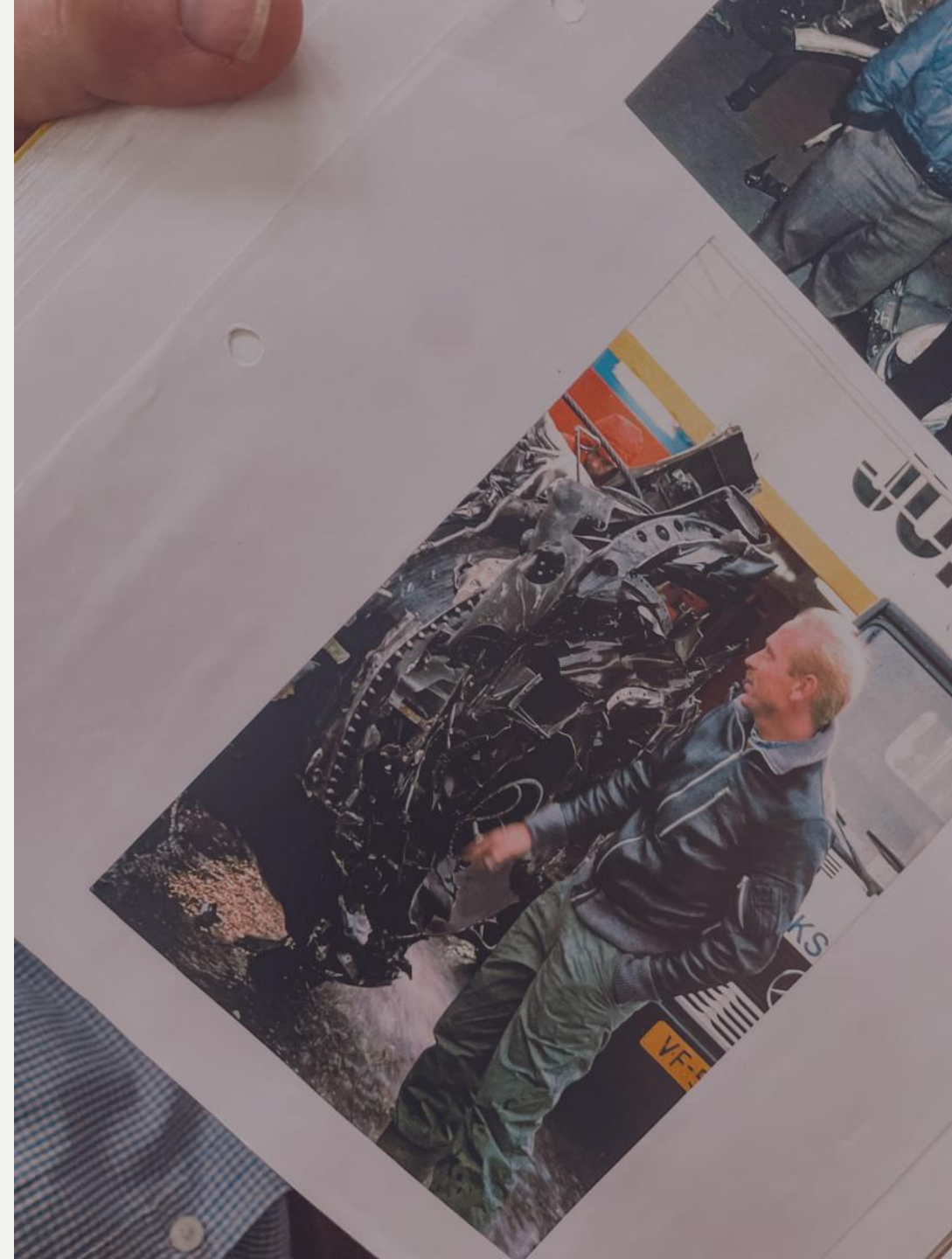
TOCH WERD HET EEN MAATSCHAPPELIJK PROBLEEM

- Waarom werd het een probleem?
- ICAO Annex 13 ongevalenonderzoek is een gesloten onderzoek
- Risico beleving van mensen?
- Berichtgeving in media?
- Uitvergroting van risico's?
- Elkaar versterkende factoren?
- Media en politiek?

PARADOX VAN PRUIS

- 2023: risico catastrofaal ongeval 1 op 11 miljoen vluchten
- 1992: ca 1 op 3 miljoen vluchten of slechter
- Direct na ramp: ...1 op 300.000 vluchten (2 of 3 crashes voorzien)
- Vliegtuig aan de grond houden?
- Publiek blijft vliegen... geen vragen: **vertrouwen in overheid**
- Verarmd uranium: alle experts aanwezig: geen risico dat je doodgaat, geen risico volksgezondheid
- De pleuris breekt uit: **wantrouwen in overheid**

EEN GECONSTRUEERD VERHAAL?

- EL AL 1862: technisch falen van motorophanging
- Vliegtuigongeval: voedingsbodem speculatie en complotten
- Samenwerking aantal journalisten/dagbladen met belangengroepen (WVB)
- Na 1 jaar: gezondheidsklachten
- Kranten: vervoer giftige stoffen
- Ziekte niet door vliegtuig, maar deel lading onbekend
- *Trouw* oktober 1993 en 1997: onthulling verarmd uranium
- *NRC* 1998: onthulling grondstof voor zenuwgas
- Privé-onderzoeken naar verarmd uranium (st LAKA, Visie, etc.)
- *Trouw*: onthulling lading moet nucleair zijn geweest

Trouw

DUURZAAMHEID&ECONOMIE RELIGIE&FILOSOFIE OPINIE SPORT CULTU

Lading El Al-Boeing nucleair Grondmonsters tonen aan dat stoffen uit jumbo voor bijzonder militair gebruik waren

AMSTERDAM - Bij de Bijlmerramp zijn stoffen vrijgekomen die vrijwel uitsluitend in samenhang met uranium en plutonium worden gebruikt. De stoffen zijn niet te vinden op de vrachtlijsten van de El Al-Boeing, maar door Zweedse en Nederlandse laboratoria aangetroffen in monsters Bijlmer-grond en stof uit de hangar waar de Boeingdelen werden verzameld.

VINCENT DEKKER 1 oktober 1998, 00:00

7 JAREN VAN KAMERVVRAGEN: PARLEMENTAIRE ENQUETE

- Collectieve verontwaardiging, 'onder de pet houden'
- Ondervragers worden *inquisiteurs*
- Getuigen worden *verdachten*
- Nederland volgt met spanning de ondervragingen
- Resultaten parlementaire enquête...volgende sheet.....

RESULTATEN ENQUÊTE

- Geen giftige lading
- Geen wapens
- Geen explosieven
- Geen rol geheime diensten
- Geen directe relatie tussen ramp en gezondheidsklachten
- Medisch onderzoek:
  - *Mogelijk wel individuele gezondheidsklachten*
  - *Mogelijk PTSS-gerelateerde problematiek*

JAREN VAN ONZEKERHEID EN VERONTRUSTING

- Bijlmerzieken: er is een relatie met giftige stoffen
- Bewoners: wijzen PTSS-achtige klachten verontwaardigd van de hand
- De lading-mysteries worden maar niet opgelost
- Onthullingen dagbladen en trage / onsamenhangende reactie van overheid
- Uitkomst PEC 1999: schril contrast met opgewonden media berichtgeving van na de crash
- Jaren gewekte indruk: er moet een verband zijn tussen ziekten en de vliegramp.....

WELKE RELATIE?

- Media: er bestaat een relatie tussen de ramp en de gezondheidsklachten, dus tussen het gif en de doofpot;
- Terugkijkend..
- Is dat verband niet omgekeerd?
- Zijn mensen ziek geworden als gevolg van berichtgeving?

WOENSDAG 17 FEBRUARI 1999

Informatie lading
El Al-Boeing is
van groot belang

DE VRAAG MOET GESTELD WORDEN...

- In het gif-dooptot-master-frame zoals door de media gepresenteerd (*frame = collectieve voorstelling*)
- Zijn mensen ziek geworden van de ramp.....?

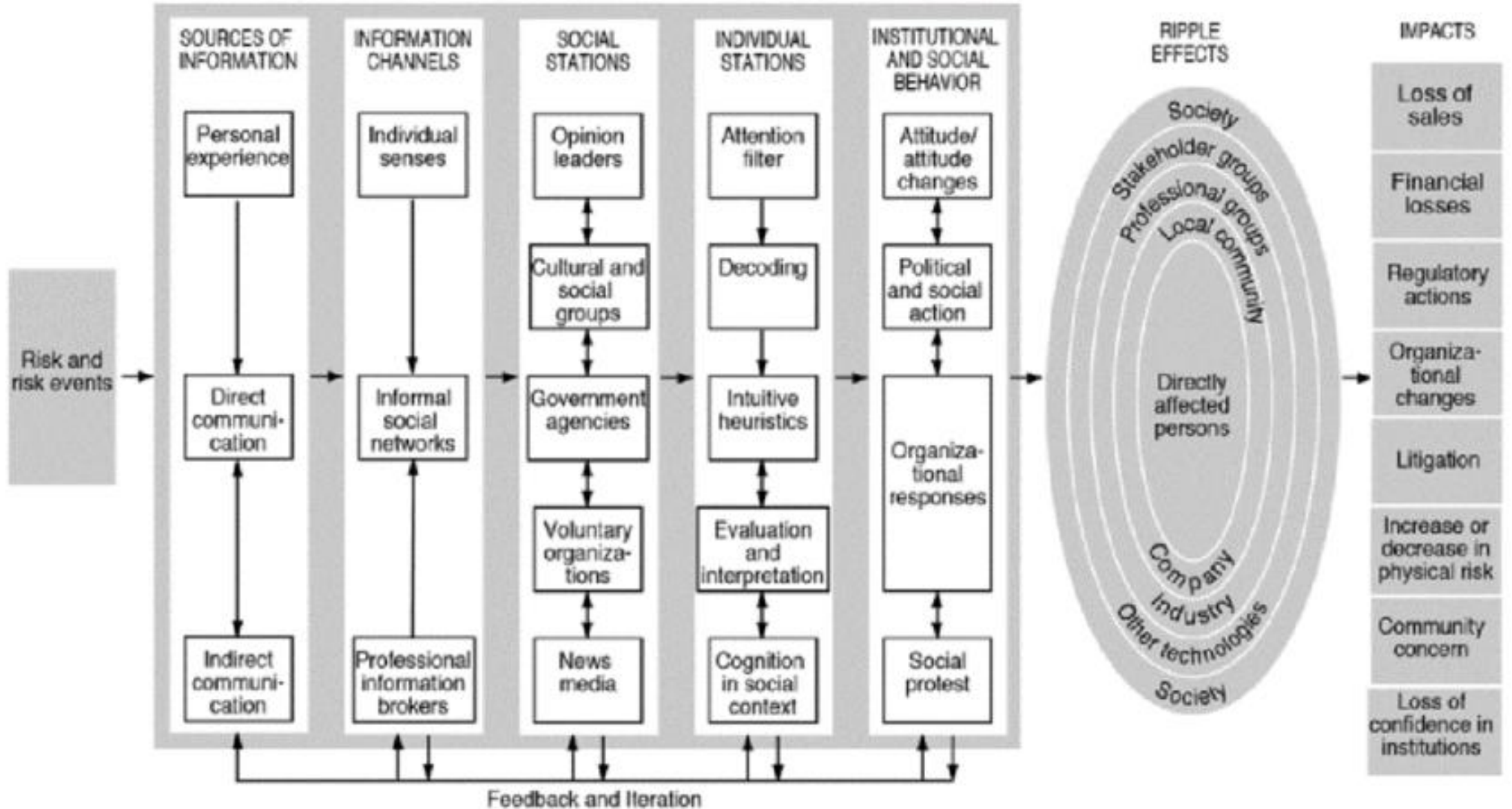
of

- Zijn mensen ziek geworden van het nieuws over de ramp?

MEDIA EN RISICO AMPLIFICATIE

- Niet risico van aan- en uitvliegroutes boven bevolkt gebied, of 20 jaar problemen met de ophanging van Boeing 747-motoren, maar
- Gezondheidsrisico's boven aan de lijst
- Uitvergroting bepaald risico:
- **Social amplification of risk**
- Bepaalde risico's uitvergroot, andere niet
- Media aanjagende rol?

AMPLIFICATION AND ATTENUATION

TOON VAN DE MEDIA ESSENTIEEL

Omvang, intensiteit, toonzetting, woordgebruik, invalshoek, context

Uitgebreide media-aandacht, meer verontrusting, reactie overheid

....een zichzelf versterkend proces

Verontwaardiging, er moeten koppen rollen, filters vallen weg, nieuwe feiten, confirmation bias

Nadruk op zeldzame afwijkingen (niet alledaagse risico's)

Geen nuance maar: angst, woede en verontwaardiging

Self-referential optreden: berichten van elkaar overnemen

AANDACHT GAAT NAAR:

- Bronnen die alarm slaan,
  - Niet naar geruststellende berichten of experts
  - Extreme standpunten in plaats van gematigde
  - Worst case scenario, ook al zijn de risico's klein
-
- Risk-controverse (risk is low...outrage is high), zero-risk is onmogelijk:
  - Wel ingrijpen: bevestiging ernst risico's van een probleem
  - Niet ingrijpen: vertrouwenscrises en doofpot constructie
  - **Geboorte van een schandaal (waakhondfunctie media):** *inschatting risico verdwijnt naar de achtergrond*

Het ontstaan van syndromen

- Slachtoffers voeden de media
- Meer angst en onzekerheid
- Slachtoffers acute stress die overgaat in PTSS
- Obsessiviteit, emotionele vervlakking, slapeloosheid, concentratieproblemen, toeschrijven klachten eerder aan de ramp (bv gif) dan PTSS
- Arts: klachten 'niet specifiek'
- Neiging om ziektebeeld te clusteren (Bijlmerziekte, golffoorlogsyndroom, soldatenhart)
- Lichamelijk onverklaarbare klachten

VERVOLG

- Mogelijk clustering: mass sociogenic illness
- Groepen mensen denken dat ze van hetzelfde ziek zijn (de ramp)
- Groepen mensen: collectief gevoel angst, onzekerheid gebrek aan erkenning
- Onderzoeken hebben een 'averechtse werking'
- Ontstaan complottheorieën
- Vijandige houding overheid en zelfs medische wereld
- Interessant voor media: nieuwe ziekten

BIJLMERSYNDROOM

- Eerst Bijlmerbewoners zelf en hulpverleners
- Later passanten 'in de buurt'
- Medewerkers puin opruimingsbedrijf
- Vanaf 1998: medewerkers in hangar 8
- Zelfs klachten van mensen die nooit in de buurt waren
- Geen causaal verband tussen klachten en ramp te vinden
- Ongerustheid neem toe
- Lange nasleep ramp ... leidt tot klachten?
- Functioneel somatisch syndroom
- 1 ziektegeval leidt tot hausse aan klachten?

MEDIA HYPES MAART EN APRIL 1998:

- Verarmd uranium balansgewichten
- Grondstof voor sarin (zenuwgas)
- Media creëren nieuwsgolf met follow-up klachten
- Bewoners: 'onze verhalen zijn nooit geloofd'
- Bevolking 'om de tuin geleid'
- Ziekmakend gif uit Boeing is in de doofpot gestopt
- Reeks doofpotten rondom de overheid
- Bijlmerziekten, Bijlmerslachtoffers, gif, straling, kankerverwekkend, wantrouwen, argwaan, frustratie, mysteries, geheimzinnig, onverklaarbaar, enz.
- **GIF-DOOFPOT**-frame wordt alleen maar versterkt

AMC EN RIVM ONDERZOEK

- RIVM (1999): risico verarmd uranium: verwaarloosbaar klein
- AMC (2004): geen clusters van klachten
- Reactie Bijlmerbewoners: 'men weigert onze klachten serieus te nemen'

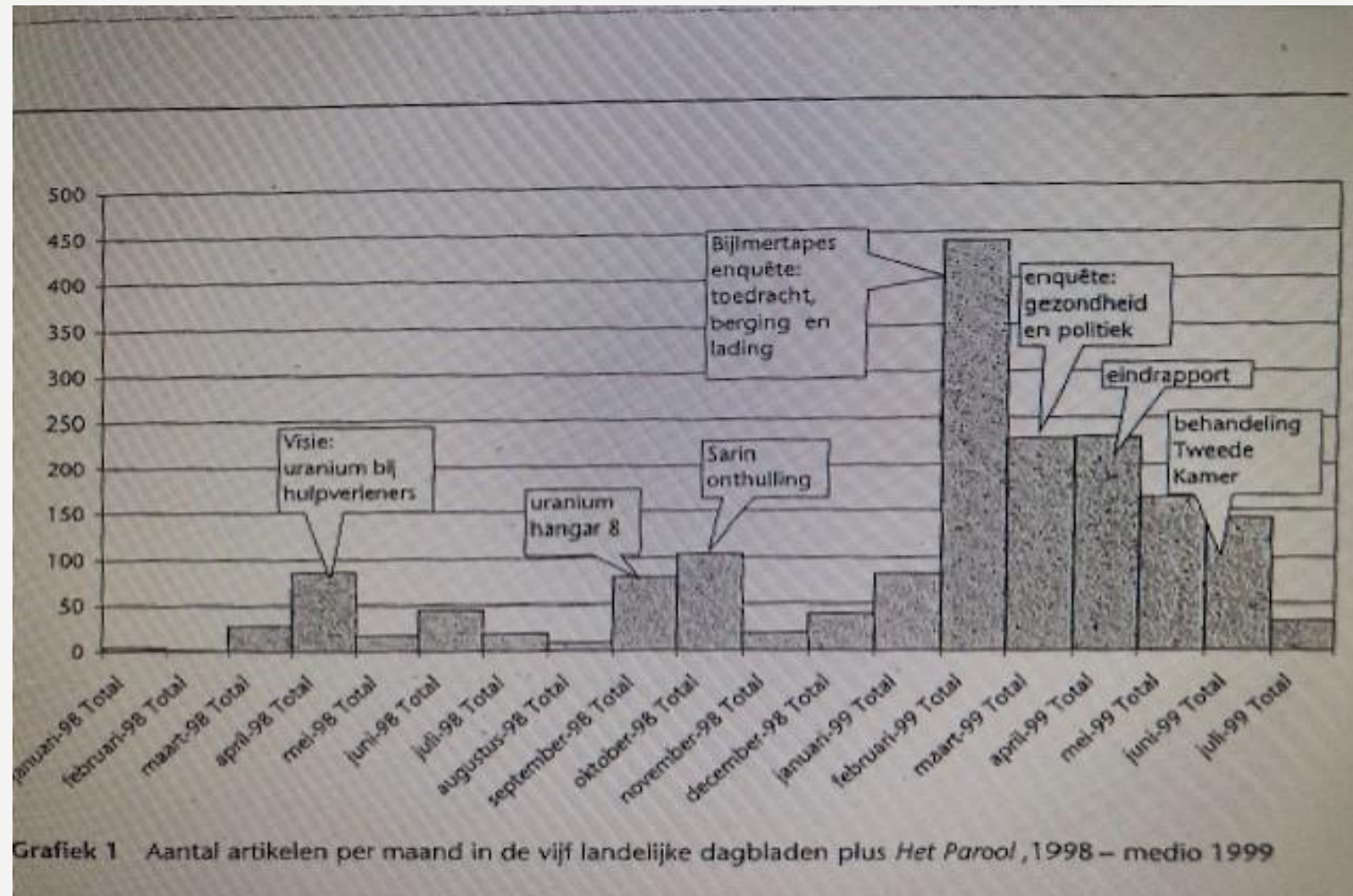
PARLEMENTAIRE ENQUÊTE 1999

- Gif-doofpot frame staat centraal
- Bijlmer Tapes: 'onder de pet houden' (uitgeladen lading)
- Woede in de media: '6 jaar belazerd'
- Collectieve verontwaardiging in media

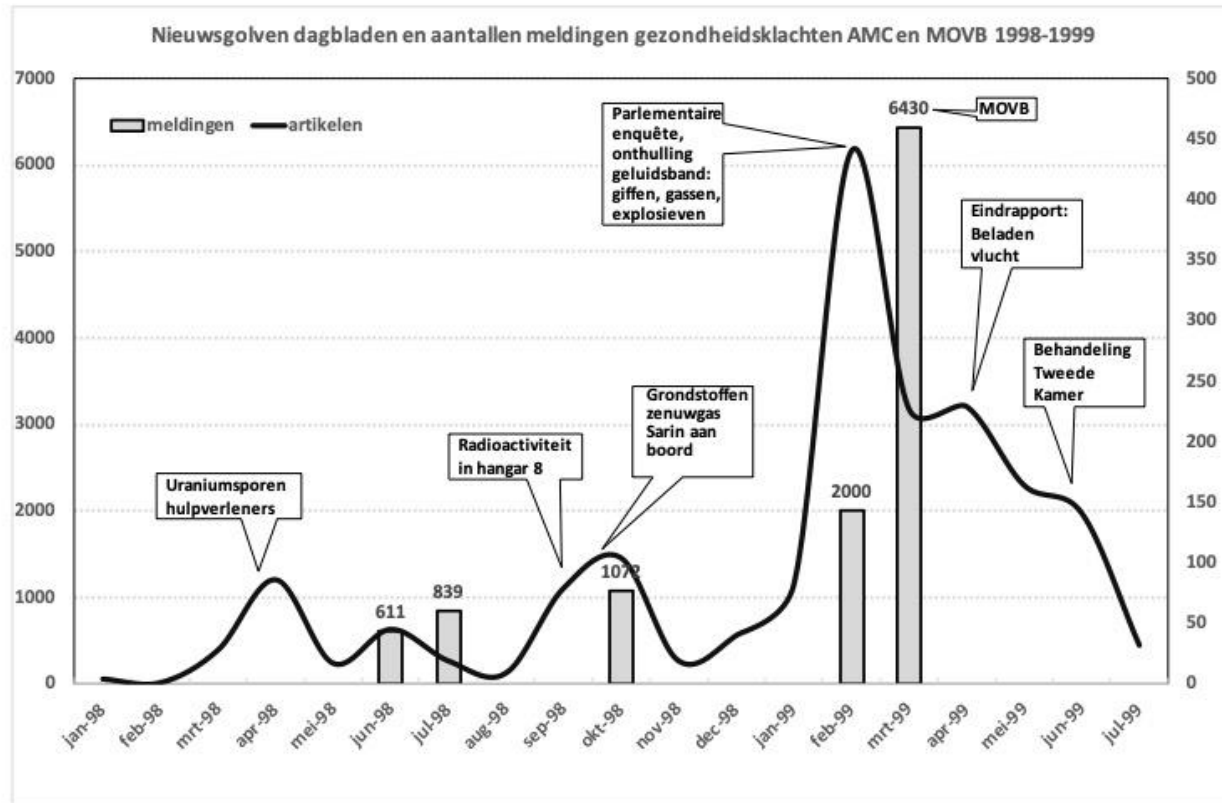

HvN Parlementaire enquête Bijlmer ramp 1998

KRANTENARTIKELLEN PER MAAND 1998-1999

VERONTRUSTENDE MEDIABERICHTGEVING: STEEDS MEER 'BIJLMERZIEKEN.'

'Meer uranium vrij bij Bijlmerramp'

Bij de vliegramp in de Amst
jaar geleden, is meer verarn
tot nu toe werd aangenome

30 maart 1998, 00:00

Lading El Al-Boeing nucleair Grondmonsters tonen aan dat stoffen uit jumbo voor bijzonder militair gebruik waren

AMSTERDAM - Bij de Bijlmerramp zijn stoffen vrijgekomen die vrijwel uitsluitend in samenhang met uranium en plutonium worden gebruikt. De stoffen zijn niet te vinden op de vrachtlijsten van de El Al-Boeing, maar door Zweedse en Nederlandse laboratoria aangetroffen in monsters Bijlmer-grond en stof uit de hangar waar de Boeingdelen werden verzameld.

HET GIF-IN-DE-DOOFPOT- FRAME

- de giftige lading van de Boeing (inclusief verarmd uranium) is de belangrijkste oorzaak van de vele gezondheidsklachten;
- de getroffen en zijn jarenlang om de tuin geleid, hun klachten werden niet serieus genomen;
  - de overheid heeft allerlei informatie achtergehouden, dan wel geen pogingen gedaan de waarheid over de lading te achterhalen;
  - er is sprake van een reeks van doofpotten rond de vliegramp die heeft geleid tot een vertrouwensbreuk tussen Bijlmergetroffenen en de overheid.

DE BIJLMERRAMP DERTIG JAAR LATER

- Project [Rampvlucht van KRO-NCRV](#)
- De onopgeloste mysteries van de Bijlmerramp
- Déjà vu: mannen in witte pakken, de Mossad, verarmd uranium, sarin
- Onderzoeksjournalisten zijn de grote helden
- Gezondheidsklachten door gifstoffen
- Allemaal nooit opgehelderd?
- Er is ook een heel andere lezing van de nasleep van de ramp

Onverklaarbaar ziek na Bijlmervliegramp

kro ncrv

Honderden mensen worden onverklaarbaar ziek na de vliegramp in de Bijlmer. Veel mensen krijgen last van fysieke klachten zoals pijn, vermoeidheid, chronische luchtweginfecties, maag- en darmklachten en impotentie. Daarnaast stijgt het aantal miskramen en mensen met kanker sinds de bewuste dag van de ramp. In onderzoeken die volgden na de Bijlmervliegramp, werd vrijwel alleen naar psychische klachten gevraagd, klachten als slaapstoornissen, angst en depressieve gevoelens. Hierover heerste onder de betrokkenen veel ontevredenheid; zij voelden zich niet gehoord.

SCHANDAALCONSTRUCTIE EEN SOCIOLOGISCH PERSPECTIEF

- Er moet een schandaal van worden gemaakt
- Het masterframe: mensen ziek door giftige stoffen
- Maar zonder Bijlmerzieken geen schandaal
- De schandaalvertakkingen, de doofpot en de jacht op de lading
- Het schandaal krijgt een eigen dynamiek
- Interactie media, politiek en stakeholders
- Dertig jaar later masterframe nog compleet intact
- De-constructie en reframen?
- Geen onderzoek is olie op het vuur, wel onderzoek doen ook.
Dilemma

SCHIPHOLLEN

Doofpot Bijlmerramp moet open na 30 jaar

door SchipholWatch op 2 oktober 2022

7 Reacties

In januari 2017 werden een aantal stukken overheidsarchivalia over de Bijlmerramp openbaar gemaakt. De Rijksluchtvaartdienst heeft de meeste stukken echter voor 70 jaar achter slot en grendel laten zetten. Op z'n vroegst worden ze openbaar in 2062.

WOENSDAG 17 FEBRUARI 1999

Informatie lading El Al-Boeing is van groot belang

OPENING ARCHIEVEN VLIEGRAMP

- Opgeslagen bij Nationaal Archief
- Luchtvaartveiligheid
- Motie Omtzigt Tweede Kamer
- Advies College Overheid en Informatiehuishouding
- Advies aan Tweede Kamer en regering
- Journalisten en Kamer: geheimhouding stukken
- Uitspraak Europees Hof MHI7

HULP AANGEBODEN OPLOSSEN MYSTERIES OF HYSTERIE?

- Documentaire Murky Skies
- KRO-NCRV Documentaire Rampvlucht
- Correspondentie met Beatrice de Graaf
- Recensies Going Down Going Down
- Onbegonnen werk?

GEEST TERUG IN DE FLES?

EEN VOLLEDIGE, SPANNENDE EN ONTHUTSENDE RECONSTRUCTIE

Op 4 oktober 1992 stort een Israëlische vrachtjumbo neer in de Amsterdamse Bijlmer, boven op de flats Groeneveen en Klein Kruitberg. Er zijn 43 doden. Al snel wordt het *Trouw*-journalist Vincent Dekker duidelijk dat de overheid, en in het bijzonder de Rijksluchtvaartdienst, veel feiten over de ramp verzwijgt, ontkent of zelfs verdraait. In de vele primers die volgen meldt hij hoe Schiphol door watersporters is gewaarschuwd, waarom agenten en brandweerlieden het toestel op plaatsen hebben gezien waar het volgens de RLD niet is geweest, dat de El Al-machine duizenden kilo's gevaarlijke chemicaliën aan boord had en hoe geheimzinnige mannen in witte pakken de nacht na de ramp veel materiaal ongezien hebben afgevoerd.

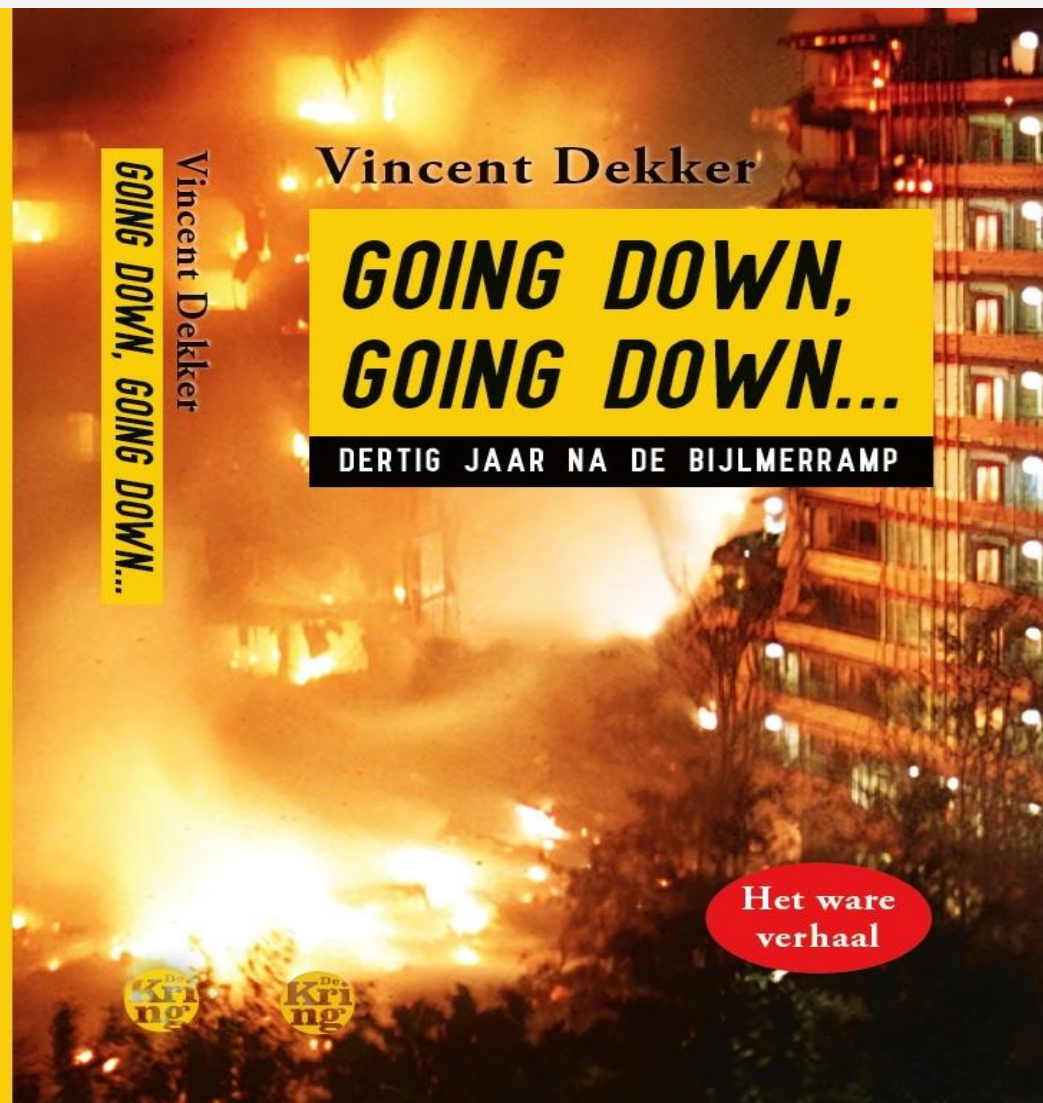
Bijlmer-bewoners en hulpverleners krijgen na de ramp gezondheidsklachten. Kamerleden krijgen de onderste steen niet boven. Ook de parlementaire enquête uit 1998-1999 levert geen eenduidig beeld op. In 2017 krijgt Vincent Dekker de verbijsterende notulen van de ministerraadsvergaderingen ten tijde van de ramp onder ogen.

Going down, going down... bevat een onthullende reconstructie van de Bijlmerramp, geschreven door de journalist die al dertig jaar boven op de zaak zit.

Vincent Dekker (1951) werkte dertig jaar bij *Trouw*. Blogt nu al tien jaar over duurzame energie en schreef er het boek *Duurzaam – denken doen en schrijven* over. Houdt zich nog altijd bezig met het ontrafelen van alle mysteries rond de Bijlmerramp.

Uitgeverij De Kring

**Zelfcorrigerend
vermogen van
nieuwsbladen?**

**Als de emotie hoog is
doen rationale
argumenten en
bewijsvoering er
eigenlijk niet meer toe**

Klokkenluider?

**Een artikel in
'de correspondent'**

**Willen we wel?
Brood en Spelen?**

WAAR ZIJN WE NU?

17 APRIL 2025

- Adviesrapport van ACOI: uitgebracht op 19 april 2024: 4 aanbevelingen
- Deel van de documenten zijn openbaar gemaakt ter inzage in Nationaal Archief
- De inzichtelijkheid in de dossiers kan worden vergroot (zoeklijst, wat is waar?)
- In principe: er komt niets nieuws uit, geen doofpot, geen geheimen
- Maar
- Er waren natuurlijk wel verwachtingen gewekt....dus teleurstelling of opluchting?

DE IMPACT VAN MEDIA OP NATIONALE TRAGEDIES

MEDIA BERICHTGEVING EN DE BIJLMERRAMP:

**EEN ANALYSE VAN DE MEDIARESPOONS
OP EEN NATIONALE TRAGEDIE
LEZING OP 29 JANUARI 2025**

AGENDA VAN DE PRESENTATIE

- Overzicht van de Bijlmerramp
- Chronologie van de gebeurtenissen
- Impact op de gemeenschap
- Initiële mediarespons en rol van ooggetuigen
- Ethische overwegingen in de berichtgeving
- Langetermijneffecten van media-aandacht
- Gebrek aan openheid door de Raad voor de Luchtvaart?
- Gebrek aan samenwerking tussen overheid en media?

DE BIJLMERRAMP: EEN OVERZICHT

Datum en locatie

De Bijlmerramp vond plaats op 4 oktober 1992 in de Bijlmermeer in Amsterdam, waar een vrachtvliegtuig neerstortte.

Gevolgen voor slachtoffers

De ramp had enorme gevolgen voor de slachtoffers en hun families: een schokkende gebeurtenis leidde tot grote emotionele schade en fysieke klachten: individuele ziekten en ontwikkeling van Post Traumatisch Stress Syndroom (PTSS).

Impact op de gemeenschap

De Bijlmerramp had een grote invloed op de lokale gemeenschap, die tot meer dan drie decennia na de ramp aanhoudt.

ANALYSE VAN DE BERICHTGEVING

Kwaliteit van berichtgeving

Analyse van de algehele kwaliteit van de berichtgeving over de Bijlmerramp, inclusief nauwkeurigheid en objectiviteit van de informatie.

Feiten versus sensatie

Het is belangrijk om de balans te vinden tussen feitelijke informatie en sensatie in de berichtgeving om het publiek correct te informeren.

Ethische verantwoordelijkheden

Journalisten hebben de ethische verantwoordelijkheid om eerlijk en respectvol om te gaan met gevoelige onderwerpen zoals de Bijlmerramp.

Trouw

DUURZAAMHEID&ECONOMIE

RELIGIE&FILOSOFIE

OPINIE

SPORT

CULTU

Lading El Al-Boeing nucleair Grondmonsters tonen aan dat stoffen uit jumbo voor bijzonder militair gebruik waren

AMSTERDAM - Bij de Bijlmerramp zijn stoffen vrijgekomen die vrijwel uitsluitend in samenhang met uranium en plutonium worden gebruikt. De stoffen zijn niet te vinden op de vrachtlijsten van de El Al-Boeing, maar door Zweedse en Nederlandse laboratoria aangetroffen in monsters Bijlmer-grond en stof uit de hangar waar de Boeingdelen werden verzameld.

VINCENT DEKKER 1 oktober 1998, 00:00

zaterdag 4 april 1998

Roep om parlementaire enquête
om waarheid over El Al-lading
boven water te krijgen

door
JAN-KEES
EMMER
en
ANGELO
LANGEER

ZIEK

■ De hoofdrolspelers in
het spoeddebat deze
week. De ministers
Borst (l) en Jorritsma.

Waar is
die
227 kilo
uranium?

■ De laatste foto van de
ramp-jumbo.

heidsonderzoek. Hij wilde van
zijn cliënten een medische
eindverklaring verkrijgen om
zijn schadeclaims naar Boeing
zo goed mogelijk te kunnen on-
derbouwen. Want sommige
cliënten waren ziek of kamp-
ten met hun gezondheid, en
niemand wist waardoor. Op
die brief kwam vanuit Den
Haag geen reactie. Van der
Goeen ging noest verder.

En stuitte op tal van myste-
ries die tot op de dag van van-
dag nooit zijn opgelost. Weer
samt hij die zonder bapering
op. Allereerst zijn dat 'de man-
nen in witte pakken' die me-
en na de ramp opdoken. Wi-
deden ze daar? Waren ze son-
van de Israëlische gehele-
dienst? Van der Goeen he-
cliënten die onder de kunn-
verklaren dat met de kor-

VAN AL DIE BIJLMERRAMP-MYSTERYES...

'KANKERVERHAAL' ZORGT VOOR PANIEK EN WOEDE

AMSTERDAM, zaterdag De Bijlmerramp
van 4 oktober

INFORMATIE EN MIS-/DESINFORMATIE

Balans tussen informatie en misinformatie

Tijdens de Bijlmerramp was het essentieel om een balans te vinden tussen accurate berichtgeving en het vermijden van misinformatie.

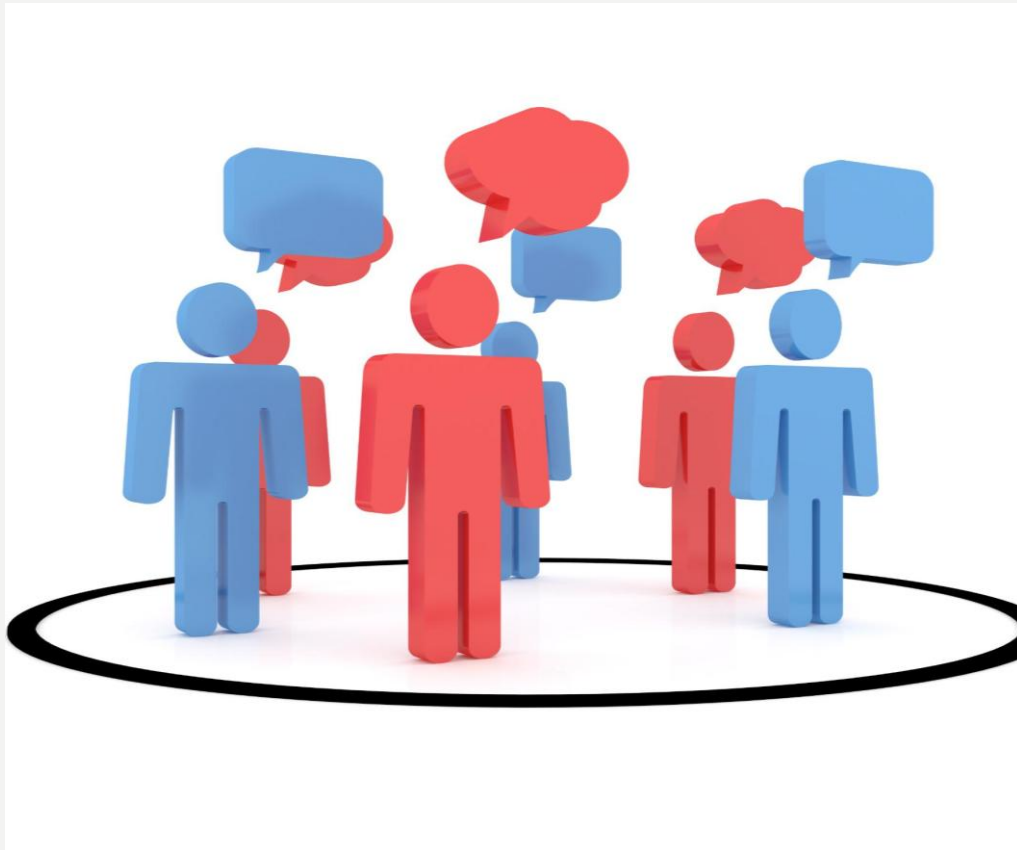
Voorbeelden van misinformatie

Er circuleerden verschillende voorbeelden van mis- en desinformatie die de situatie tijdens de Bijlmerramp vertekenden en verwarring veroorzaakten.

Impact van misinformatie

Mis- of desinformatie of een onjuiste voorstelling van zaken heeft niet alleen invloed op de publieke perceptie, maar kan ook het besluitvormingsproces beïnvloeden tijdens (1992-1999) en na (2022) de crisis.

SENSATIONALISME EN ETHIEK IN DE JOURNALISTIEK

Impact van Sensationalisme

Sensationalisme, ongeacht hoe die ontstaat, kan de publieke perceptie van gebeurtenissen aanzienlijk beïnvloeden en leidt vaak tot misinterpretatie van feiten.

Ethische kwesties

Ethische vraagstukken in de journalistiek omvatten het respect voor slachtoffers en hun families, hetgeen cruciaal is voor verantwoord rapporteren.

Media verantwoording

Media moeten, net zoals iedereen, ook verantwoordelijk worden gehouden voor hun verslaggeving, vooral met betrekking tot het rapporteren over gevoelige onderwerpen.

Fouten maken

Is menselijk en kan iedereen gebeuren: fouten herhalen of niet corrigeren is des duivels: ongecorrigeerd laten heeft effect op het welbevinden van de medemens. Een zelfcorrigerend mechanisme is nodig.

DE ROL VAN DE OVERHEID EN MEDIARELATIES

Samenwerking tijdens crises

Effectieve samenwerking tussen de overheid en de media is essentieel voor het delen van belangrijke informatie tijdens crises. Kritiek mag natuurlijk: waakhondfunctie media ook!

Officiële verklaringen

Officiële verklaringen van de overheid dienen als betrouwbare bron van informatie voor het publiek en de media.

Persconferenties

Persconferenties bieden een platform voor overheidsfunctionarissen om updates te delen en vragen van de media te beantwoorden.

Complottheorieën

Zijn niet altijd te voorkomen: vereist speciale aandacht.

OFFICIËLE VERKLARINGEN EN PERSCONFERENTIES

Officiële verklaringen:

De overheid deed na de Bijlmerramp belangrijke officiële verklaringen, die cruciaal waren voor de communicatie met het publiek. Soms: de waarheid van het moment. Voortgangsrapporten naar parlement en Raad voor de Luchtvaart en publiek.

Het ongeval met El Al 1862 is het best geïnformeerde ongeval in de geschiedenis van de Nederlandse luchtvaart: zie www.elal1862accidentinvestigation.nl. Toch ging het mis!

Impact op de media:

De inhoud van de officiële verklaringen had een significante impact op de berichtgeving door de media en vormde de publieke perceptie.

Bijlmerbewoners:

Namen de verklaringen van de Raad voor de Luchtvaart en de overheid niet aan en deden eigen onderzoek.

LANGETERMIJNEFFECTEN VAN DE MEDIA BERICHTGEVING

Publieke perceptie

De media hebben een significante rol gespeeld in het vormen van de publieke perceptie over de Bijlmerramp en de gevolgen daarvan.

Beleidsveranderingen

De gemaakte fouten door de overheid leidden tot belangrijke veranderingen in beleid na de Bijlmerramp, met nadruk op communicatie naar de doelgroep, veiligheid en crisisbeheer, de organisatie van rampenonderzoek...(OVV, MH17, vuurwerkram্প Enschede)

Opnieuw onrust in de Bijlmermeer 2022

Dertig jaren na de ramp hebben de media bijgedragen aan een opleving van de complottheorieën en een voorstelling van onopgeloste mysteries en de impact op de gemeenschap (KRO-NCRV Rampvlucht, heruitgave boek Going Down Going Down 2022, documentaire Murky Skies)

HOE KON ER OPNIEUW ONRUST ONTSTAAN?

- Opnieuw een podium voor complot- en doofpotdenkers
- Drama Rampvlucht gebaseerd op complottheorieën
- Heruitgave boek Going Down Going Down 2022
- Krantenartikelen met beschuldigingen
- Waarheidsverwaarlozing parlementaire enquête
- Geen goed beeld van de feiten en het ongevalonderzoek
- Voedingsbodem voor complotten en theorieën blijft
- Geen duidelijkheid gegeven: gif-doofpot media frame
- Interessant sociologisch experiment: dit keer is 'de overheid' **niet** schuldig aan de ophef

WAT TE DOEN?

- Mond houden en wachten tot een en ander overwaait?
- Toch proberen de feiten nog eens op een rijtje te zetten?
- Stille diplomatie proberen?
- Maar 'ergens beginnen'?

BIJDAGEN 2020-2025

- Parlementaire enquête (1999)
  - KRO-NCRV docu Rampvlucht (2022)
  - Documentaire Murky Skies (2023)
  - Podcast Flugforensik (2024)
  - Editie Historisch Nieuwsblad (2024)
  - www.elal18962accidentinvestigation.nl
  - Hergroepering oorspronkelijk bronnen
- *Zijn goede berichten die mensen zich beter kunnen laten voelen niet nieuwswaardig?*

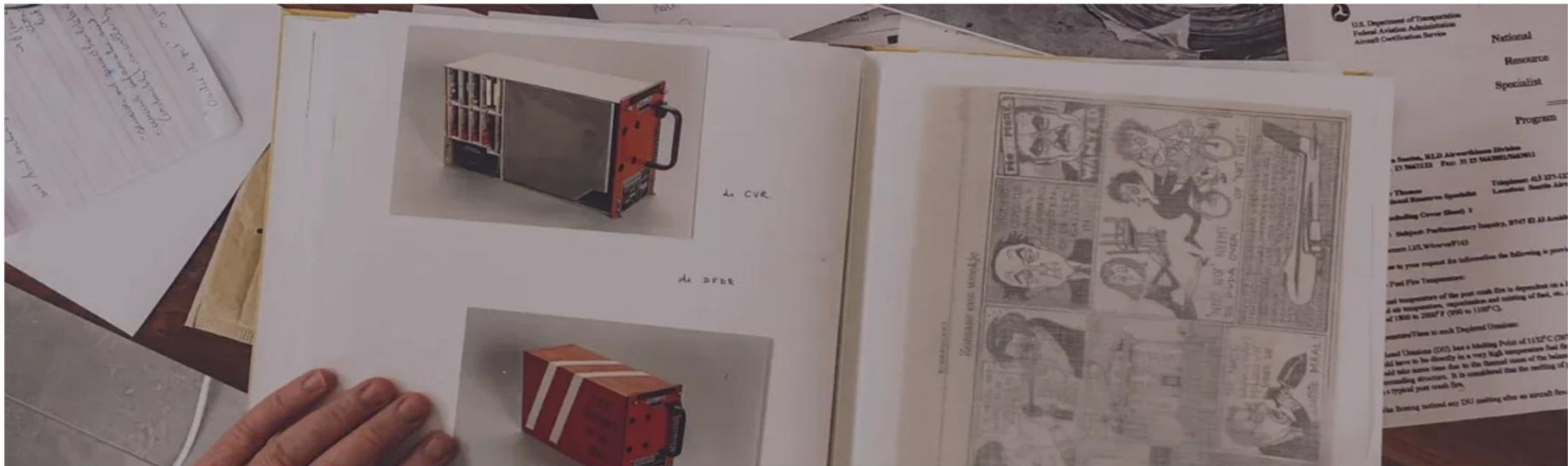

SPECIALE DIGITALE EDITIE

Bijlmerramp De complot- theorieën ontrafeld

Ongevallenonderzoek El Al-vlucht LY-1862

Home Over mezelf Motivatie Disclaimer Contacten Documentatie Foto's Lezingen Recensies
Tegengas Media Literatuur Interviews Analyses Verarmd uranium Dossier ir. H.N. Wolleswinkel
ACOI Bijlmermeer Tweede Kamer Vracht - lading Cockpit voice recorder Wikipedia Social Media
Historisch Nieuwsblad Route Onderzoek Stof tot nadenken Medisch onderzoek Waardering Hangar 8
NLR, KLM, KLU Keuze baan 27 Flugforensik Boeing RLD Informatiebronnen (Witte) pakken
VMC(A) n-2 Vliegtuigonderhoud NTSB FAA & lessons learned De Enquête Ministerie Ziekte
Rampvlucht (Complot)theorieën Beweringen Vincent Dekker De schuldvraag OVV 4 oktober 2024
ICAO Nationaal archief Plan Slotopmerkingen Steun Contact

RESULTATEN

Podcast Flugforensik (04-2024):

> 100.000 x beluisterd

Website ongevallenonderzoek (09-2024):

> 4900 bezoekers

>= 124 landen

> 11.702 documenten gedownload

> 10.000 zoekopdrachten

> 26.400 page views

Historisch Nieuwsblad (09-2024):

➤ 7500 views

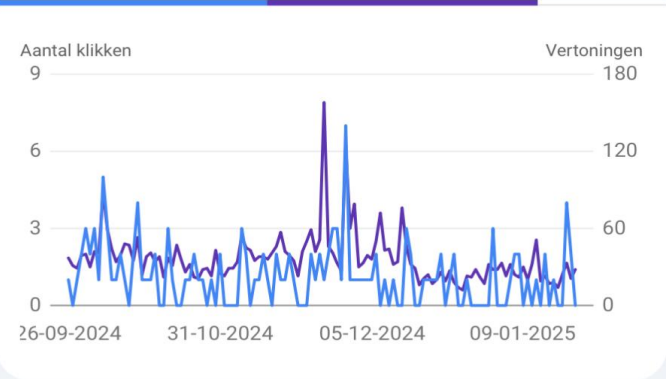
➤ Vanaf 13-09-2024: oorverdovend stil

Prestaties

EXPORTEREN

24 uur 7 dagen 28 dagen 3 maanden ✓ 6 maanden

Laatste update: 3,5 uur geleden

ZOEKOPDRPAGINALANDEMAPPAR/ZOEKOPDATUM:		
Land	Aantal klikken	↓ Vertoningen
Nederland	109	2.809
Verenigde Staten	0	295
België	2	163
Brazilië	0	142
Duitsland	6	100
Nieuw-Zeeland	10	70
Verenigd	0	66

GEWENST

- **Opening van de archieven:**
- Vond plaats op 13 september resp. 17 december 2024
- **Debunkten complottheorieën**
- Open communicatie en transparantie
- **Wederzijds vertrouwen**
- Wederkerigheid: daar moet aan gewerkt worden
- **Historisch onderzoek**
- Kost geld

ILLUSOIR WAARHEIDSEFFECT?

